

**Die Völker Südosteuropas im 6. bis 8. Jahrhundert.** Südosteuropa Jahrbuch 17. München-Berlin 1987.

Knjiga je rezultat interdisciplinarnega posvetovanja zgodovinarjev, arheologov in lingvistov leta 1985 o dogajanjih od 6. do 8. stoletja v jugovzhodni Evropi.

Referati so zato zelo heterogeni po temah, ki jih obravnavajo, pa tudi po metodologiji. Ne dajejo dokončnih rešitev problemov (npr., ali so Romuni priseljeno ljudstvo v 14. stoletju ali še avtohtoni Dačani iz antičnih časov), kot je poudaril v sklepi besedi tudi H. Ament, temveč le individualne poglede posameznih strokovnjakov. Razpoznavne so različne raziskovalne metode. Vrednost zbranih referatov s posvetovanja pa je že v tem, da je pokazala različnost umevanja in interpretiranja problemov in pojavov v tistem času v panonskem, balkanskem in karpatskem prostoru pri posameznih strokah (lingvistika, zgodovina in arheologija). Časovni okvir dogajanja in probleme v njem je predstavil K. Horedt (ostanki germanskih ljudstev Gepidov in Langobardov v panonskem prostoru, Slovani po selitvi na zahod, njihova socialna stopnja v okviru avarske družbe, pojav onogurskih Bolgarov, povezovanje zakladnih najdb iz Vrapa in Erseka z vrnitvijo "Solunčanov" (*Sermesiano*) iz Sirmia v Thessalonike, nova dognanja o zakladni najdbi iz St. Niklosa, izvor Seklov, zgodovinski pomen bronastih liuh izdelkov, arheološki ostanki Avarov, izvor Romunov (argumenti za in proti o njihovi kontinuiteti iz antičnih časov), naravna bogastva Karpatov (sol, zlato, baker).

V tem okviru so se gibale tudi razprave posameznih avtorjev. E. Chrysos in P. Malingoudis sta iz zgodovinskega in jezikovnega gledišča razpravljala o slovanski naselitvi (Hrvatov in Srbov v 7., Bolgarov pa v 8. stoletju) na bizantinskem upravnem ozemlju, s posebnim poudarkom na sedanjem grškem ozemlju, in ugotavljala, da so bili doseljeni Slovani na enaki tehnološki in gospodarski stopnji kot staroselci. Žal pa razpravi nista bili podprti z arheološkimi viri. N. Reiter pa celo kot lingvist meni, da niti jezika ne moremo vselej enačiti z etnosom.

D. Ovčarov se je v referatu Protobolgari in njihova selitev proti južni Evropi bolj ukvarjal z njihovo zgodovino kot s selitvami in je pokazal celotno sliko tretje faze, ko je 681 nastala njihova država (nastanek, vojaštvo, pismenstvo, kalendar, filozofija, umetnost).

V. Velkov je obravnaval na podlagi raziskovanja v Dinogetii bizantinsko severno mejo - obdonavski defenzivni limes in s tem povezan problem foederatov.

V. Popović se je oprl na izkopavanja v Sirmiju in razpravljala o cerkveni organizaciji na tem področju. Izkopana je bila verjetno Demetrijeva cerkev, ki jo je okoli 425 dal postaviti prefekt Leontius, obenem pa je obravnaval tudi predmete iz grobov, ki pripadajo domačemu romaniziranemu prebivalstvu.

S. Ciglenečki je predstavil problem kontinuitete na sedanjem slovenskem ozemlju, ki je arheološko najbolje izpričana z rezultati raziskovanj poznoantičnih refugijev 5. in 6. stoletja. Razvrstil jih je v dve skupini: vojaške in civilne. Metodološko je dobro prikazal razmerje med refugiji in nekdanjimi antičnimi mesti (Poetovio, Celeia, Emona) ter grobišči tistega časa (Kranj-Lajh).

W. Pohl je obravnaval pojav avarskega kaganata in predstavil sočasna plemena v Karpatski kotlini. Ukvarjal se je s problemom "gensa" v celoti. Avarsko družbo opisuje kot pisano etnično mešanico Slovanov, Gepidov, Bolgarov, verjetno tudi ostankov Langobardov in Bizantincev, prevladovali so pa Avari.

A. Kiss je na podlagi nekaterih pridatkov (dolgi meči, ščiti, ovalne pasne sponke, železne pasne garniture, sekače, žigosana keramika) prikazal germansko dediščino v avarskodobnih grobovih, ki jih najdemo deloma na Sedmograškem, še več pa v Transdanubiji. Morda gre za ostanke Gepidov, čeprav ni bilo to več njihovo matično področje (to je bilo ob Tisi, kjer je bilo tedaj središče avarske države).

E. Garam je razdelila avarskodobno materialno kulturo na podlagi grobnih pridatkov na štiri horizonte, ki so neposredno povezani z novimi etničnimi vdori (avarski prihod, kubanski Bolgari, nov vdor vzhodnih stepskih ljudstev in končno vojaški vdori Frankov).

D. Protase je skušal dokazovati nepretrgano kontinuiteto

antičnega romaniziranega življa skoraj do sedanjosti v vsej Daciji in minimaliziral vlogo slovanske naselitve.

G. Schramm je svoje ugotovitve o katastrofi od 6. do 8. st. (naselitev Slovanov) in nastanku romunskega ljudstva opiral na krajevne in rečne toponime. Rodovitne pokrajine so zasedli prišleki, staroselci pa so bili prisiljeni živeti nomadsko v osrčju Balkana, pa tudi v Rodopih.

Simpozij je potekal leta 1985, nekaj let je preteklo, da so referati izšli in še nekaj časa, da je bila ta ocena napisana. V tem času je prišlo do zgodovinskih družbenih sprememb tudi na tem območju in vprašanje je, kako bi bili nekateri referati (predvsem geneza Romunov) in ugotovitve zapisani zdaj. Kaj je politika in kaj neobremenjena arheološka ali zgodovinska znanost, bo pokazal čas.

Irena SIVEC

**Towns in Medieval Hungary.** Edited by Lajos Gerevich. Akadémiai Kiadó, Budapest 1990. 151 strani.

Mesta v srednjeveški Madžarski so tema petih študij v zborniku, ki ga je pripravilo skupno sedem madžarskih strokovnjakov, uredil in z uvodom pospremil pa član Madžarske akademije znanosti Lajos Gerevich. Študije imajo historično-urbanistični značaj in obravnavajo predvsem probleme nastanka in razvoja srednjeveških mest, vprašanje kontinuitete naselij iz antike, topografijo in tipologijo posameznih mest ter seveda vplive različnih geografskih in antropogenih dejavnikov. Slednji pojasnjujejo mesta kot ekonomske, vojaško-strateške in upravno-politične urbane aglomeracije v širšem kontekstu razvoja srednjeveške Madžarske.

Drugi pomemben okvir obravnavane tematike je metodološki. Avtorji prispevkov so uporabili razpoložljive historiografske, arheološke in tudi umetnostnozgodovinske podatke, pri čemer so poudarili pomen arheoloških virov. Ti izhajajo z obsežnih arheoloških izkopavanj kraljevskih gradov in palač ter delno tudi drugih predelov prestolnih mest: Óbude (stara Buda) že od začetka 20. stoletja in predvsem iz 60. in 70. let, ko so odkopali kraljevski grad z utrdkami, Esztergoma iz 30. let in pozneje, Bude iz 40. let in posebno iz vojvodega časa, ko so raziskali celoten grajski grič. Izkopavanja so potekala tudi v mnogih drugih madžarskih mestih, več na severu in manj na jugu, posebno v Sopronu, Kőszegu, Székesfehérváru, Veszprému in Pécsu, vendar še niso povsem ovrednotena. Zato in zaradi omejenega obsega zbornika so avtorji predstavili tri podrobnejše študije o zgodnji zgodovini mest Győra, Soprona, Székesfehérváru in Veszpréma ter dve vzorčni študiji o zahodnomadžarskih mestih ob Donavi oz. o tržnih mestih v Veliki madžarski ravnini (Alföld). Pri tem so se omejili predvsem na urbanistični razvoj teh mest, dosti manj pa so obravnavali gospodarsko in socialno zgodovino ali celo zgodovino vsakdanjega življenja. Zato v zborniku zmanjka iščemo risbe ali slike arheološkega materiala oz. predmetov, je pa mnogo načrtov in starih upodobitev mest, tlorisov objektov in mestnih predelov, nekaj zemljevidov ter celo ena fotografija.

Madžarska mesta so nastala in se razvijala kot posledica mnogoterih dogajanj na tem z gorovji obdanem, a prehodnem srednjeevropskem prostoru. Svojo predzgodovino imajo v antičnih naselbinah donavskega limesa. To pomembno mejno območje na robu klasične kulture je tedaj ločevalo rimski svet od barbarskega severa in nomadskega vzhoda, s katerega so kakor valovi butala nova ljudstva. Šele ogrska država je z idejno (versko) in kulturno prilagoditvijo zahodu uspešno združila barbarske in romanizirane regije, preseglala razlike v geografiji in kulturi različnih predelov srednjega Podonavja in po koncu 1. tisočletja ustanovila enotno kraljestvo. Različne kulturne komponente nove države so se kazale tudi v pokrajinskih raznolikih naselbinskih sistemih in oblikah naselij: na naravo, načrt in arhitekturo nastajajočih mest so zelo vplivale sosednje regije. Tako so bili v zahodni Panoniji močni južno-nemški vplivi, v severni Madžarski slovansko-germanski vplivi, na jugu vplivi Bizanca. Logika izbire mikrolokacije ob reki, na vzpetini, na strateški ali lahko dostopni točki, ki so jo enako kot v rimski dobi po Pirennu "narekovali pogoji tal ali